

בסיעתא דשמיא

השיעור השבועי

הגאון הגדול
רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

השיעור הנפלא עם השאלות המעניינות
והסיפורים המרתקים

פרשת נצבים וילך
כ"ג באלול תשפ"ו

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004
www.kolhalashon.com

גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.
מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקישים מיד כוכבית * סולמית #
ואחריו את מספר השיעור **42807427** ולסיום סולמית #

פרשת נצבים וילך תשפ"ו

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א

"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנן"

לע"נ יוסף שלמה בן זאב ז"ל - נפטר כ"ג בשבט תשפ"ה

בליל ראש השנה גילה הבחור שבמקום ראש הדג הונח בצלחתו זנב

שאלה :

סיפור מופלא שמענו על רבי שפטיה סגל זצ"ל, בהיותו בחור צעיר שזה עתה נכנס ללמוד בבית מדרשו של הגאון בעל ה'אור שמח'. המעשה אירע בליל ראש השנה. בביתו של הגאון הניחה הרבנית, כנהוג, בצלחתו של כל אחד מהמסובים חתיכה של ראש דג. כל אחד נטל את החתיכה במזלג, ואמר בקול "יהי רצון מלפניך וכו' שנהיה לראש ולא לזנב". וכשהגיע תורו של הבחור שפטיה, גילה שטעו והניחו בצלחתו לא ראש של דג אלא זנב של דג... רבי מאיר שמחה זצ"ל התבונן בתלמידו זה כדי לראות מה יעשה וכיצד ינהג.

הבחור ירא השמים נעץ אף הוא את המזלג בזנב הדג וקרא בקול גדול: "יהי רצון מלפניך וכו', שאהיה זנב לאריות ולא ראש לשועלים..."

בשומעו כך גילה רבי מאיר שמחה את קורת רוחו, וקרא לו לשבת לצדו בראש השולחן; בנוסף לכך, לא הניחו להזדקק לאכילת 'ימים' אצל בעלי בתים בעיר, כפי שהיה נהוג בימים ההם, אלא קראו לאכול בקביעות על שולחנו. אין ספק שהייתה זו סייעתא דשמיא מיוחדת שהוענקה לבחור זה על מנת שיוכל להשיב תשובה שכזו. (ואפשר ללמוד מוסר השכל מסיפור זה, שלפעמים אדם מרגיש מפח נפש, ואם ישכיל יהפוך זאת להצלחה גדולה).

ויש לשאול, האם באופן הנזכר יש ענין לחפש ראש של דג וכד' (לאחר הסעודה), כדי לקיים את המנהג כמקובל?

תשובה :

בשו"ע [אנ"ח סימן תקפ"ג ס"א] כתב: "אוכלים ראש כבש, לומר נהיה לראש ולא לזנב, וזכר לאילו של יצחק". כתב המשנ"ב [שם סק"ז] בשם האחרונים, שאם אין לו ראש כבש, יאכל ראש אחר של בהמה או עוף, ויש שנהגו לקחת לזה ראש של דג, כמו שכתב בחיי אדם [כלל קל"ט סעיף ו'], שאוכלים ראש ואפילו של דג, וכן נהג רבינו הסטייפלר זצ"ל, והובא בספר 'ארחות רבינו' הקה"י [ח"ב עמוד קע"ד סע' ח'].

והנה נוסחת הגמרא בסוגייתנו היא "למיכל בריש שתא קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי". ומבואר שגירסת הגמרא היא אכילת הסימנים. וכן פסקו הטור והשו"ע [או"ח סימן תקפ"ג], וכן המנהג בכל קהילות ישראל.

אמנם העיר ה'בית יוסף' (שם), שגירסת הגמרא בהוריות היא 'למיחזי', והיינו שמספיק שיראה את הקרא והרוביא. וכן גרס ה'ערוך' [ערך קר - השישי]. וכן כתב המאירי [הוריות י"ב. ד"ה הרבה], 'ליתן על שלחנו'. ובפירוש רמ"ה (הכותב בעין יעקב שם ד"ה יהא) כתב, לראות ולפגוע בירקות הללו. וכן הביא באוצר הגאונים [מס' ר"ה עמ' 52], שכך נהג רב האי גאון, שמביאין לפניו סל שבו מינין הללו, ופושט ידו ונוטל דלעת ואומר 'קרא' יקרא

איך יתכן שהתוקע מברך והברכה לבטלה, ואם יכנס מישוהו, הברכה כתיקונה?

תשובה:

התוקע בשופר גזול, פסק המשנ"ב [סימן תקפ"ו סק"ט] שאם מברך, הברכות לבטלה. אולם אם הבעלים של השופר נכנס לבית הכנסת, ושמע התקיעות, נראה שהברכות אינן לבטלה, משום שהבעלים יכולים להקשיב וגם לברך, ומסתמא ניחא לו שהבעל תוקע יתקע להוציא רבים, כי 'ניחא ליה למעבד מצוה בממונו', ובפרט שהוא עצמו זקוק לשמוע את התקיעות, נמצא שבעליו היה יכול להקשיב וגם לברך, וכיון שהוא גם מקשיב שוב אין כאן ברכה לבטלה.

למי ילך לתקוע בשופר: להוריו, לאשתו, לבנו או לחברו?

שאלה:

א. אמו מבקשת ממנו שיבוא בראש השנה לביתה לתקוע לה בשופר, ואשתו מבקשת שיתקע לה, למי ילך כאשר לא יכול להספיק ללכת לשתייהן?

ב. מה הדין כאשר אביו מבקש ממנו שיבוא אליו לתקוע לו בשופר, ואשתו מבקשת שיתקע לה, ולא יכול לקיים שניהם, למי יתקע?

ג. מה הדין כאשר אמו מבקשת, וצריך גם לתקוע לבנו הקטן שהגיע לחינוך?

גזר דיננו, רוביא ירבו זכויותינו, כרתי יכרתו שונאינו, סילקא יסתלקו חטאתינו, תמרי יתמו עוונותינו או יתמו אויבינו. והביאו ה'מרדכי' [ריש ראש השנה נדפס לאחר הרי"ף].

וב'חידושי הגהות' (שם אות ג') כתב, שבאמת מספיק בראיית המאכלים כגירסת הגמרא בהוריות, אבל מכל מקום נקטה הגמרא כאן גם למיכל משום סומא שאינו יכול לקיים בראייה. ולכן הטור (שם) בחר לנקוט כגירסת הגמרא 'למיכל' לפי שהוא דבר הנהוג אצל כל אדם.

וב'כף החיים' [שם אות ו'] כתב, נפק"מ בין הגירסא 'למיכל' או גירסא 'למיחזי', במי שאינו יכול לאכול או שחושש באיזה מין משום תולעים, שדי בראייה לחוד. ובלאו הכי אפילו במי שחסר לו איזה מין ורוצה לומר ה'יהי רצון' שלו בלא אכילה ובלא ראייה רשאי, שאין זה ברכה שנאמר דהוי ברכה לבטלה אלא בקשת רחמים וכמה יהי רצון אומרים בקשת רחמים בלא אכילה ובלא ראייה וזה לא גרע¹.

לכן נראה שהנמצא או המתארח במקום שאינו יכול לאכול את הסימנים וכו"ל, יכול לומר את נוסח ה'יהי רצון' על ראייה בלבד, ואם יזדמן לו לאוכלם אח"כ יוכל לעשות כן לקיים דברי השו"ע ומנהג ישראל, אך את עיקר המנהג קיים בראיה ובתפילה.

1 ועיין ב'תשובות והנהגות' [ח"ב סימן רס"ו], שלמד שיש מחלוקת בין השיטות, שלקדמונים שגורסים 'למיחזי', המצוה לראות דווקא ולא לאכול, שכשאוכל אינו נראה לסימן אלא שאוכל כרגיל להנאתו, ודקדקו למיחזי שצריך לכוון בראייה דווקא, מפני שלאכול לא ניכר שזהו לסימנא, מה שאין כן לפי השולחן ערוך צריך לאכול. וראה שם מה שכתב עצה לקיים את שתי השיטות.

פטור מן המצוה. גם כשמדובר במצות כיבוד אב ואם החמורה.

והוא הדין כשהבן התחייב לבוא ולתקוע לחברו, ובראש השנה אביו מבקש ממנו לתקוע לו, לא ילך לתקוע לאביו, כיון שהתחייב מדין ערבות לתקוע לחברו, ו'עוסק במצוה פטור מן המצוה'.

שנים אומרים שהתינוק שותה אקונומיקה, ומאה מכחישים, האם מחללים שבת?

שאלה:

תינוק ששתה מבקבוק בשבת, שנים אומרים שהיה שם אקונומיקה, שהוא סם המוות, וחייבים מיד להסיעו לבית חולים ולשטוף לו את הקיבה, ויותר ממאה אנשים עמדו שם ואומרים שהבקבוק היה בירה ושום סכנה אין כאן. עמד שם אדם בעל רכב ולא יודע אם להסיע את הילד לבית החולים כדברי השנים האומרים שהילד בסכנת נפשות, או שמא יש לסמוך על המאה האומרים ששתה משקה בריא, ואסור לחלל שבת, מה יעשה?

תשובה:

נאמר במסכת יומא [פ"ג.]: "ואף על גב דאמר רב ספרא תרי כמאה ומאה כתרי, הני מילי לענין עדות, אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן. והני מילי לענין אומדנא דממונא, אבל הכא ספק נפשות הוא". ופרש"י [ד"ה ואף על גב]: "לענין אומדנא, בתר דיעות אזלינן, אשמעינן במתניתין דכי אמרינן זיל בתר דעות, באומדנא דממונא, כגון בשומא ששמן לבעל חוב, אבל באומדנא דנפשות, אף על גב דרובא אמרי לא צריך, כיון דאיכא תרי דאמרי צריך, ספק נפשות להקל", עכ"ל.

וכך נפסק בשו"ע [סימן תרי"ח ס"ד]: "אם שנים אומרים צריך (לאכול), אפילו מאה אומרים אינו צריך (לאכול), מאכילים אותו, מאחר

ד. מה הדין כשאמו מבקשת וחברו מבקש למי ילך?

תשובה:

א. גם אמו וגם אשתו פטורות משמיעת שופר, ולכן כאשר אשתו מבקשת ממנו שיתקע לה בשופר, אשתו קודמת, כי הרי הבעל מתחייב לאשתו בכתובה. שיתן לה 'מזונייכי וכסותייכי, וסיפוקייכי'. 'סיפוקייכי', כולל גם לדאוג לאשתו שתוכל לשמוע תקיעת שופר. ועוד שמסתבר שאם ילך לאמו אשתו תכעס עליו, והרי 'כבוד אם - משל אם' ולא משל בן, ואם ילך לאמו ואשתו תכעס, זה מגרע ממנו, כי שלום הבית אצלו יתערער, ואינו חייב על חשבונו לקיים כיבוד אם, ולכן יתקע לאשתו.

ב. כשאביו מבקש מבנו שיתקע לו בשופר, אביו קודם, כי אביו חייב מדאורייתא בשמיעת שופר ואשתו פטורה, וגם אשתו הרי חייבת בכבוד חמיה, וכמו שמצינו אצל דוד המלך שקרא לחמיו אבי כמבואר בשו"ע [יור"ד ר"מ כ"ד].

ג. הבן קודם, כי יש מצוה על האב לחנך את בנו במצוות מדאורייתא כמבואר בתוס' מסכת פסחים [פ"ח. ד"ה שה לבית], וזה קודם לרצונן של אמו ושל אשתו שהן פטורות משופר.

ד. כשחברו ביקש שיבוא לתקוע לו, ילך לתקוע לאמו למרות שהוא חייב והיא פטורה, כי זה דומה למקרה שחברו ביקש שיתקע לו בשופר, ואמו ביקשה שיתן לה כוס תה, שהדין הוא שיתן לאמו ולא יתקע לחברו בשופר, כי הוא מחויב לאמו מדין מאכילהו ומשקהו שהבן חייב להוריו.

וכל זה כאשר האמא ביקשה ראשונה שיתקע לה, ואח"כ ביקש החבר שיתקע לו, אבל אם החבר ביקש קודם, הבן התחייב מדין ערבות לבוא לחברו ולתקוע, ומצוה שלו שעסוק בה עכשיו דוחה כיבוד אם, כי 'העוסק במצוה

הוא גזירת הכתוב, ומה שנאמר במסכת יומא דבפקוח נפש תרי כמאה, יתכן שדבר זה נאמר בדברים של אומדנא לשער אם החולה יסתכן כשיצום, דומיא דשומא שהוא בדבר התלוי בשיקול הדעת שבזה יתכן שמאה יטעו ושנים יכוונו לאמת, כמו שאנו רואים בעינינו, אבל בדברים גלויים וברורים כגון בנדוננו ששנים אומרים שעל הבקבוק היה כתוב שהוא מכיל אקונומיקה, ויותר ממאה עדים מעידים שעל הבקבוק היה כתוב בירה, אין זה מתקבל על הדעת לחוש לשנים.

ואף על פי שאמרין במסכת סנהדרין שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, וחוששים למיעוט, בכל זאת אם ההסתברות לחוש למיעוט היא קטנה מאוד, גם בפקוח נפש לא חוששים לכך וכמבואר בשו"ת רע"א [סימן ס']. ואפשר על צד הריחוק אחת מיני אלף דיצמח מזה סכנה, אין אנו דנים אותו כעת בכלל סכנה או ספק סכנה, וכך איתא במסכת שבת [מ"ה.], שמותר לטלטל נר בשבת לאחר שכבה, כי כדאי ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק. ופרש"י שעת הדחק - היינו סכנה. וקשה הרי בסכנה או ספק סכנה אפילו איסור דאורייתא נדחה ומה צריך לסמוך אדרבי שמעון, אלא על כרחך דאין כאן עתה בגדר ספק סכנה, להתיר איסור בשביל זה, אלא כיון דעל צד הריחוק הסתעפות סכנה, מקרי שעת הדחק וסמכו אדר"ש, עכ"ד. מבואר דבחשש סכנה רחוק לא מחללים שבת. ואולי גם בשאלתנו נאמר שבאחד מאלף לא ימצא שיותר ממאה משקרים או טועים, לעומת שנים המכוונים לאמת, ולא משקרים. ואם כך אין לחשוש למיעוט כל כך רחוק והולכים אחר היותר ממאה ולא מתחשבים בשנים האומרים שהתינוק שתה סם המוות.

ושנים אומרים צריך". וכתב המשנ"ב [ס"ק י"א]: "ר"ל דתרי כמאה חשובין, ולא אזלינן בתר רוב דעות בסכנת נפשות", עכ"ד. ולפי זה בענייננו לכאורה צריכים לחלל שבת ולהסיע את התינוק לבית חולים, כדי שיבררו אם צריך לשטוף לו את הקיבה, ואף על פי שמאה איש אומרים שבקבוק היה שכר, חוששים לשנים, כי תרי כמאה.

אך יש לפקפק בזה. כי ברמב"ם [פי"ח מהלכות דעות ה"ג] כתוב וז"ל: "וזה שהאמינה תורה עדים האחרונים, על העדים הראשונים, גזירת הכתוב היא, אפילו היו העדים הראשונים מאה ובאו שנים והזימום ואמרו להם, אנו מעידים שאתם המאה כולכם עמנו הייתם במקום פלוני, הרי אלו נענשים על פיהם, שהשנים כמאה", עכ"ל.

וכתב בשו"ת 'נודע ביהודה', שמה שכתב הרמב"ם שהוא גזירת הכתוב היינו ששנים נאמנים נגד מאה, ואם לא גלי לן הקרא בעדים דתרי כמאה, הוי אמרינן בכל עדות, דאזלינן בתר רוב דעות מכח הסברא, דהא יותר שכיח שמועטים משקרים, מלומר דרבים משקרים, רק גזירת הכתוב הוא בעדים דתרי כמאה. ולפי זה דווקא גבי עדים אמרינן תרי כמאה משום גזירת הכתוב, אבל במקום שמאמינים גם לעדים פסולים, כגון בהתרת אשה לבעלה, שלא מדין עדות באנו כי אם בדרך ידיעה, מפי שמועה, בזה שבקינן הסברא החיצונה, והשכל והחוש מעיד, שיותר יש לתלות את השקר במיעוט המרובה. ואמרין שהשנים משקרים ולא המאה. עכת"ד.

ולפי זה גם בענייננו נאמר, שמצד הסברא יותר מסתבר שהשנים טעו מלומר שיותר ממאה איש טעו, ואין ללמוד מעדים תרי כמאה, כי שם

להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב' כ"ה באלול תשפ"ו, בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן. השיעור בשעה 20:00 ולאחריו (20:45) ערבית

י"ש כוח גדול למערכת קול הלשון ולראשיה, על העברת השיעור באיכות מופלאה.
ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 03-6171004